

Dergi : İslam Medeniyeti

Tarih : 15 Kasım 1967

Müellif : Tahir Büyükkörükçü

Tam ve hakiki Müslüman, kâmil insan; sîret ve sûrette, Rasûl-i Kibriyâ Efendimize en üstün manada uyan kimsedir. O; ruhanî âlemi ilim, irfan, ihlas ve Allah sevgisiyle dolu, dış yüzüyle mütevazı, âtîfetli, merhametli, hamleci, vefakâr, sadık ve her hâliyle yüksek ahlâka sahiptir. Sözü hikmet, sükûtu fikret, bakışı ibret olan hâlis mü'minin; muamelesi adalet, muaşereti edeb üzerinedir. Onun vücûdu, muhîtine rahmettir, dense sezadır. Çünkü insanı mertebe-yi kemâle erdiren, Allah Teâlâ Hazretleri nezdinde yüce makamlara yükselten, halk içinde makbûlünden eden **edeb**dir.

Edeb: Güzel terbiye, iyi huylarla bezenmekle beraber utanılacak hata ve ayıplardan insanı koruyan bir melekedir.

Ehl-i Tasavvufa göre edeb: Mâ-fevkini çok görmemek, mâ-dûnunu tahkir etmemek, herkesi hâliyle hoş görüp Hâlık'ının hatırı için mahlûka merhamet edip sevmektir.

Ebü'l-Kâsım el-Kuşeyrî edebi şöyle tarif eder: Bir kimsede hayır ve müstahsenâtın, güzel huy ve mekârim-i ahlâkın kemâliyle tecellîsidir.

Ebû Sa'îd Muhammed el-Hâdimî *Berîka'*da; edeb, aklın dıştan görünüşüdür, diyor. Her kim, selîm akıl ve temiz vicdana sahipse o nispette de yüksek ahlâk ve edebe mâlik bulunacaktır.

Hasan-ı Basrî Hazretlerinden, edeb için ne dersiniz, diye sorulur. Cevaben "Dînin hakikatlerine ermek, dünyanın geçici zevklerine aldanmamak ve Allah bilgisiyle cihazlanmaktır." buyururlar.

İrfan ve aşk sultanı Mevlânâ, bir rubâ'isinde

"Eğer, âdemoğlunun edepten nasibi yoksa âdem değildir.

Çünkü insanla hayvan arasında fark edeptir.

Gözünü aç da bak cümle Kelâmullah'a:

Âyet âyet bütün mânâ-yı Kur'ân edepten ibarettir." der.

Fertleri İslâm âdâbına riayet eden toplulukların dertleri hâl yoluna girer, şekâvet ve isyanları biter, mahkemeleri rahat eder, zindanları boşalır, yurtları Cennet manzarasına bürünür. Tarihi süsleyen, varlığıyla milletlerin övündüğü büyük insanlar yüksek edebe mazhar âriflerdir. Ruhanî hayatıyla ölümsüzlüğe eren bu tip müşidler, üzerinden yüzyıllar geçtiği hâlde bütün bir insanlığın ziyaretgâhı olmakta ve eserleriyle irfan ufkumuza ışık tutmaktadırlar.

İslâm'da edep neş'esine eren bir mü'min-i kâmilin şahsiyetini ören âmilleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Her türlü şüphe ve tereddüden uzak, delil ve hüccetleri sağlam, volkanları andıran bir imana sahip olmak ki bu iman, sahibini mahlûka yüz suyu dökmekten, âciz ve şahsiyetsiz insanlara arz-ı ihtiyâc etmekten, dünyalık menfaatler karşılığı din ve mukaddesâtını heder etmekten, hayasızlıktan, gaflet ve şehvetlere düşmekten korur. İnsanı, insan eder.
2. Hâlis niyete ve tertemiz bir kalbe sahip bulunmak. Her amel ve hizmetini sadece Allah için yapmak şerefine yükselmek. Bütün hâl ve hareketlerinde Hakk'a teslim olmak. Efendimiz Cenâb-ı Mu'âz'a (r.a) "Mü'min ancak hakka esirdir." buyurmuştur.
3. Din ilmini bilmek, bilmiyorsa öğrenmek. Bildiğiyle amel ve amelinde ölünceye kadar sebat eylemektir. Zira amelsiz ilim meyvasız ağaç, yağmursuz bulut gibi bir şey! Cehalet ise faziletin en amansız düşmanıdır. Milletçe kurtuluş günümüz İslâm ve imanın esas ve hakikatlerini bilip tam tatbik ettiğimiz gündür.
4. Cenâb-ı Hakk'ın farz olarak emrettiği ve Peygamber Efendimiz'in sünnet olarak devam buyurduğu ibadetleri vaktinde ve erkânına dikkatle edâ etmektir. İbadet; rûhun gıdası, kalbin cilâsı ve kulun Rabbisine mânevî rabıtasıdır. Hilkatimizin gayesi, ibadet ve marifettir.
5. İlmiyle âmil, edepte Allah'ın Rasûlü'ne tam ittiba eden din büyükleri ve sadık Müslümanlarla bir ve beraber olmak. Allah'ın dostlarını dost, düşmanlarını düşman bilmek. İrfan meclislerini ganimet bilmek ve sâlihlerin sohbetinden istifadeye çalışmaktır. Mevlânâ Hazretleri:

"Hakikat ehlinin dizinin dibinde ol,

Ta ki, yiğit olasın ve orada 'atâ bulasın.

Bütün âlimler ittifakla dediler:

Ârif kişinin vücûdu âlemlere rahmettir." [demiştir.]

1. Gafil insanlardan, kaba ruhlulardan, şehvet yuvalarından uzak olmak. Plaj gibi hayâ kaydından uzak, sadece belden aşağıya hitap eden sahne, perde, saz, caz, balo ve emsali yerlerden sakınmak elzemdir. Tarih, şehvet ve zevkine düşen milletlerin ürpertici enkaz ve hatıralarıyla doludur. Müslümanın zevki ve eğlencesi de müslümanca olmalıdır. Hürriyeti, sırf nefsin arzularını yerine getirmekte kullanan zavallıların bugünkü durumu ne kadar acıklı ve hazindir.
2. Yapılan bütün amel ve hizmetleri ihlasın ışığında yapmak. Şahsî menfaat duygusu, makam ve câh arzusu, benlik ve şöret şâibesinden uzak bulunmaktır. Kâinatın Efendisi'nin; işi, ameli, ibadeti, her adım ve nefesi Allah içindi. İslâm büyükleri, bir nefes bile olsa Allah'tan gafleti en büyük günah kabul etmişlerdir. Evet, bütün saadetlerin, ebedî kurtuluşların, ilâhî yükselişlerin kaynağı Allah'a giden yolda daim olmaktır.

Yukarıda zikrettiğimiz şartlara riayet eden insanlar örnek insanlardır, medeniyet ve te'âlîlerin mesnedidirler. Bu vasıfta feyizli ve mübarek üstatlar yetiştirmeyen cemaatler, yeryüzünde rahat nefes alma hakkından bile mahrum olurlar.

Yirminci asrın Türkiye'sindeki bütün ızdırapların menşei; son asırda, kitleleri arkasından götürecek büyük edîbler, büyük mütefekkirler, büyük âlimler, büyük şâirler ve dörtbaşı mamur sahipler yetiştirilmemesidir.

Bizim, İslâm âb-ı hayatını kana kana içirecek ve Kur'ân terbiye ve edebini talim ve telkin edecek, yüksek ahlâk ve edebiyetle örnek olacak mürşidlere, teneffüs ettiğimiz hava kadar ihtiyacımız vardır. Mevlâmızın tevfikinden niyaz ediyoruz.